

Spiritual Development and Excellence of Student Leadership with the Growth System of Spiritual Leadership in the University: Prerequisites, Consequences and Strategies

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Authors

Hassan Lotfi¹,
Parivash Jafari^{*2},
Hamid Reza Arasteh³

How to cite this article

Lotfi H, Jafari P, Arasteh H R. Spiritual Development and Excellence of Student Leadership with the Growth System of Spiritual Leadership in the University: Prerequisites, Consequences and Strategies. *Islamic Life Style*. 2021; 5(2):68-78

1. PhD Student, Department of Higher Education Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Branch. (Corresponding Author).
3. Professor and Faculty Member, Department of Educational Management, Kharazmi University of Tehran, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: pjaafari@yahoo.com

Article History

Received: 2020/09/19

Accepted: 2020/11/21

ABSTRACT

Purpose: The present study was applied in terms of purpose and qualitative approach with an exploratory design of categorization type. The research strategy is content analysis.

Materials and Methods: In addition to reviewing specialized texts, semi-structured interviews (more than 850 minutes) were used to collect data. Participants in the study consisted of 16 academic experts (faculty members of related fields and senior managers of related fields of the Central Organization of the Islamic Azad University and the Science and Research Branch) who were selected by purposive sampling. The number of participants was determined based on the principle of theoretical saturation. It has been used to analyze qualitative data through open and axial coding techniques to extract categories. The validity of the study was determined by the approval of experts in the field of spiritual leadership and student maturity and the reliability was determined by the method of agreement between the two coders 87.6%.

Findings: The results of the analyzes were the extraction of 368 open codes, 42 central codes and 31 categories. 10 main antecedents, along with the mechanism, 3 final strategies and 5 outcomes were formulated in the form of categories. The main strategies for the growth of spiritual leadership are strategic insights, educational strategies along with reviewing the mission and macro goals in this area.

Conclusion: The results show that significant outcomes in the university and students include: spirituality-oriented developed university, spiritual development of society and development of the country, recognition of identity and spiritual maturity of human beings, modeling of spiritual leadership in society, efficient organizations with growing intellectual, spiritual and human capital is. It is suggested that considering the long-term effects of the spiritual leadership development system on the excellence of the society, this system should be implemented and implemented based on academic capacities.

Keywords: Acceptance and Commitment Therapy, Meta-Diagnostic Treatment, Emotional Problems, Nurses.

تکامل معنوی و تعالی رهبری دانشجویان با نظام باندگی رهبری معنوی در دانشگاه: پیشایندها،

پیامدها و راهبردها

حسن لطفی^۱

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزش عالی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

پریوش جعفری^{۲*}

دانشیار، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات. (نویسنده مسئول)

حمیدرضا آراسته^۲

استاد و عضو هیأت علمی، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه خوارزمی تهران، تهران، ایران.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد کیفی با طرح اکتشافی از نوع مقوله-بندی انجام شد. استراتژی پژوهش تحلیل محتوا می-باشد.

مواد و روش ها: برای گردآوری داده-ها علاوه بر بررسی متون تخصصی، از مصاحبه نیمه ساختاریافته (بیش از ۸۵۰ دقیقه) استفاده گردید. مشارکت-کنندگان در پژوهش ۱۶ نفر از صاحب-نظران دانشگاهی (اعضای هیأت علمی رشته-های مرتبط و مدیران ارشد حوزه-های مرتبط سازمان مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی و واحد علوم و تحقیقات) تشکیل دادند که به روش نمونه-گیری هدفمند انتخاب شدند. تعداد شرکت-کنندگان بر اساس اصل اشباع نظری تعیین شد. برای تحلیل داده-های کیفی از طریق تکنیک کدگذاری باز و محوری تا استخراج مقولات استفاده شده است. روایی پژوهش با تأیید خبرگان حوزه رهبری معنوی و باندگی دانشجویی و پایایی با روش توافق بین دو کدگذار ۸۷٫۶٪ تعیین گردید.

یافته ها: نتیجه تحلیل-ها استخراج ۳۶۸ کد باز، ۴۲ کد محوری و ۳۱ مقوله شد. ۱۰ پیشایندها، به همراه سازوکار، ۳ راهبرد نهایی و ۵ پیامد به شکل مقوله تدوین شد. راهبردهای اصلی برای باندگی رهبری معنوی، بینش استراتژیک، راهبردهای آموزشی همراه با بازنگری رسالت و اهداف کلان در این حوزه می-باشد.

نتیجه گیری: نتایج نشان می-دهد که پیامدهای چشم-گیر در دانشگاه و دانشجویان شامل: دانشگاه توسعه-یافته معنویت محور، تکامل معنوی جامعه و توسعه‌یافتگی کشور، شناخت هویت و باندگی معنوی انسان‌ها، الگوسازی رهبری معنوی در جامعه، سازمان-های کارا با سرمایه-های فکری، معنوی و انسانی بالنده می-باشد. پیشنهاد می-گردد با توجه به تأثیرات بلندمدت نظام باندگی رهبری معنوی در تعالی جامعه این نظام با تکیه به ظرفیت‌های دانشگاهی پیاده‌سازی و اجرا گردد.

کلید واژه‌ها: باندگی دانشجویی، تعالی رهبری، تکامل معنوی، نظام باندگی رهبری معنوی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۰۱

*نویسنده مسئول: pjaafari@yahoo.com

مقدمه

سیستم آموزش عالی برای پیچیدگی‌ها، چالش‌ها و تغییرات هزاره سوم ایجاد شده است. این نظام برای نقش مهم و حیاتی آموزش رهبران آینده دارای ظرفیت و اعتبار می‌باشد. دستیابی به توسعه‌ی پایدار و باندگی و ارتقای اجتماعی به وسیله آموزش رهبر-دانشجویان ممکن خواهد بود. باندگی دانشجو کاربرد مفهوم تعالی انسان است اما در شرایطی جدید با این هدف که دانشجویان بتوانند به همه‌ی وظایف پیچیده‌ی رو به رشد خود تسلط یافته و با دست یافتن به یک خودکفایی بتوانند مستقل شوند (۱). دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها همواره به فرآیند باندگی دانشجویان علاقه‌مند بوده‌اند، در چند دهه گذشته، آموزش عالی، بر آمادگی دانشجویان برای کسب مشاغل و موقعیت‌های بهتر حرفه‌ای متمرکز بوده‌اند، در نتیجه توجه کمی به آمادگی آن‌ها برای زندگی متعالی‌تر داشتند اما اخیراً، تمایل به باندگی دانشجویی همه‌جانبه و به‌طور خاص تکامل مذهبی و معنوی افزایش یافته است. تمایل به باندگی همه‌جانبه دانشجویان (خصوصاً معنوی) توسط دانش‌پژوهانی که باندگی دانشجویی را مورد بررسی قرار می‌دهند مورد تأکید قرار گرفته است (۲). تعالی رهبری دانشجویی فرآیندی است که باعث رشد و کمک به بالا بردن توانایی دانشجویان می‌شود (۳). علی‌رغم فقدان یکپارچگی کامل در برنامه تحصیلی مؤسسات آموزش عالی، پژوهش در حوزه تعالی رهبری دانشجویان دانشگاه‌ها رشد کرده و الگوهای قدیمی را با مفاهیم جدیدتری مانند روش‌های تصمیم‌گیری اخلاقی، عدالت اجتماعی و مسئولیت با الگوی باندگی دانشجویان دانشگاه درآمیخته است (۴). در پروژه بنیادکلیک امحققان نتیجه گرفتند که توانایی رهبری در هر دانشجو وجود دارد که این پتانسیل می‌تواند از طریق برنامه‌های رهبری و فعالیت‌های گوناگون باندگی یابند (۱).

باندگی رهبری معنوی در دانشگاه‌ها و توسعه نسل جدیدی از رهبران با ویژگی معنویت از طریق آموزش عالی از با توجه به ویژگی‌های عصر حاضر اهمیت زیادی برخوردار است. فرای (۵) در سال ۲۰۰۹ با انتشار مقاله‌ای با عنوان «رهبری معنوی الگویی برای باندگی درونی»، آموزش عالی و دانشگاه را مسئول ایجاد محیطی می‌داند که دانشجو در آن به پرورش نیازهای معنوی خود، خودآشنایی^۲ و ظهور پتانسیل‌های خود دست می‌یابد. نظریه‌ی رهبری معنوی می‌تواند به‌عنوان یک پارادایم جدید و یک الگو برای تکامل درونی دانشجویان مطرح شود؛ زیرا رهبری معنوی شامل ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهایی است که به‌طور ذاتی انگیزه درونی را در افراد ایجاد می‌نمایند و نیازهای اساسی و پاسخ به آن‌ها را برای تعالی، باندگی و رفاه حال روحانی افراد فراهم می‌آورد (۵). رهبری معنوی دارای ابعاد کلیدی مانند ایجاد دیدگاهی متعالی در خدمت به دیگران، داشتن اهداف و معنی در زندگی و احساس پیوستن به فرهنگ اجتماعی/سازمانی بر مبنای عشق که همراه با قدردانی و

2 Self-discovery

1 Kellogg

به مرحله بالای رشد می‌رسند، افرادی هستند که قادر به تأثیر متقابل، مؤثر و بازده در یک دنیای پیچیده و متنوع هستند که هم در رفتارهای جاری و هم در رفتارهای آینده مشهود است (۱۱). در سال‌های اخیر، معنویت دانشجویان دانشگاه، کانون تمرکز تحقیقات در حوزه بالندگی دانشجویان قرار گرفته است، به طوری که بسیاری از محققان افزایش علاقه به معنویت در دانشجویان را تأیید می‌کنند. فعالیت‌های معنوی به‌عنوان ابزاری برای دانشجویان دانشگاه است که منجر به رشد وجودی آنان، رشدی که در نهایت باعث درک خود از سایر افراد، جهان و باور و ایمان است می‌شود. امروزه گرایش به معنویت به‌عنوان گرایشی نو، در عرصه‌های آموزشی، تربیتی و فرهنگی بیش از عرصه‌های دیگر به چشم می‌خورد (۱۲)؛ زیرا حوزه تعلیم و تربیت بهترین موقعیت و فرصت را برای تبلور معنویت در انسان فراهم می‌کند و موضوع معنویت ذاتاً موضوعی تربیتی است. در همه کشورهای، دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی حصول اهداف ارزشی و معنوی را وجهه همت خود قرار می‌دهند. به عبارتی؛ نظام‌های آموزش عالی نمی‌توانند در کنار کارکردهای علمی و فنی خود، به وظایف و مسئولیت‌های معنوی‌شان و حصول اهداف ارزشی و معنوی اهمیت ندهند. امروزه معنویت یکی از مهم‌ترین ارزش‌های جامعه شمرده می‌شود و نظام آموزش عالی یکی از اهداف خود را گسترش معنویت می‌داند.

در بسیاری از دانشگاه‌های دنیا بر آموزش با هدف ارتقای معنویت و تعالی معرفتی و رفتاری تأکید شده است و بر این اساس با تدوین برنامه آموزشی مناسب به تربیت نیروی انسانی می‌پردازند که پس از فارغ‌التحصیلی در محیط کار خود و در اجتماع، انسان‌هایی توانمند و تأثیرگذار خواهند بود و جامعه را به سمت تعالی سوق خواهند داد. هدف از آموزش، شکوفاشدن استعدادهای آدمی در ابعاد گوناگون است و تحقق این مهم، به برنامه‌ریزی دقیق در ابعاد مختلف نیازمند می‌باشد. تربیت نیروی انسانی کارآمد و مؤثر بر پایه یک نظام منظم و هماهنگ و دارای ساختار محکم و مبانی عالی تربیتی ممکن خواهد بود. امروزه اهمیت و ضرورت تعالی معرفتی و رفتاری نیروی انسانی به‌عنوان مهم‌ترین منابع سازمان‌های آموزشی، دغدغه اصلی مدیران آموزشی و در رأس برنامه‌های تعالی سازمانی است (۱۳). لذا شناخت پیشایندهای ارتقای معرفتی و رفتاری امری ضروری است. آموزش فعالیتی هدفمند در جهت ارتقای یادگیری است و وظیفه اصلی نظام آموزش عالی فراهم کردن امکان رشد شایستگی و صلاحیت حرفه‌ای و خود کارآمدی دانشجویان است. (۱۳).

برخی مطالعات بیانگر آن است که بدون آموزش معنوی، آموزش عالی در دیگر ابعاد زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی نمی‌تواند عملکرد درست داشته باشد یا به حداکثر ظرفیت خود برسد و بنابراین بالاترین سطح کیفیت آموزش، قابل‌دستیابی نخواهد بود. پنج ویژگی تعالی و بالندگی عبارت‌اند از: احساس خود اثربخشی، احساس اعتماد به دیگران، احساس خود سامانی، پذیرفتن شخصی نتایج، احساس معنی‌دار بودن (ارزشمندی). همان‌طور که ملاحظه می‌نماییم این ویژگی‌ها بسیار با مؤلفه‌های معنوی مرتبط است. شاید

درک متقابل است می‌باشد. منبع رهبری معنوی یک امر درونی است که از طریق تمرین معنوی و تکرار به‌عنوان منبع اساسی الهام‌بخش زندگی بر روند زندگی افراد تأثیرات مثبتی دارد (۵). لذا جوامع پیشرفته بر آنند که با طرحی منظم و با استفاده از دانشگاه و مراکز آموزش عالی به تربیت رهبران معنوی در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، علمی، فرهنگی، هنری و اخلاقی بپردازند (۶).

مطالعه بالندگی رهبری دانشجویان در سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از موضوعات برجسته تحقیقاتی در آموزش عالی ظهور کرده است؛ که منجر به تغییر پارادایمی گردید که نظریه‌های رهبری را از یک مدل خاص مبتنی بر رفتار به یک مدل فرآیند گرای تکامل‌یافته به‌عنوان سکوی پرتاب برای پارادایمی جدید تبدیل کرده است. دستیابی به جامعه‌ای بالنده و متعالی از طریق تربیت رهبران میسر خواهد شد. این جامعه نیازمند رهبرانی است که بتوانند همگام با چالش‌ها و تغییرات جهان جامعه را به سوی تعالی سوق دهند. مؤسسات آموزش عالی نیز باید دانشجویان را در جهت موفقیت در جهان پیچیده تجهیز نمایند (۷). آموزش عالی نقش عمده‌ای در شکل‌دهی کیفیت رهبری در اجتماع ایفا می‌کند. همان‌طور که در بسیاری از مأموریت‌های دانشگاهی و دانشکده‌ای نشان داده شده است، یکی از اهداف یا مأموریت‌های دانشگاه‌ها آموزش بالندگی مهارت‌ها و توانایی‌های رهبری در میان دانشجویان است، کسانی که رهبران آینده هستند (۸). بالندگی رهبری دانشجویی فرآیندی است که باعث رشد و کمک به بالابردن توانایی دانشجویان می‌شود (۳). در حقیقت فرآیندی است که دانشجویان را به‌منظور تسلط به چالش‌های پیچیده و دستیابی به رشد جامع تغییر می‌دهد. همچنین فرصتی است برای توانمندسازی دانشجویان به‌منظور مقابله با چالش‌های جامعه (۶). آموزش مهارت‌های رهبری برای هدایت دانشجویان به برقراری ارتباط مؤثر، تقویت صلاحیت و ارتباط بین فردی، رشد با فرهنگ‌های متفاوت و منحصر به فرد است. آموزش دانشجویان در مهارت‌های رهبری باعث ارتباطات اثربخش، تقویت صلاحیت‌ها، رشد ارتباطات بین فردی آنان با افراد و فرهنگ‌های متنوع می‌شود. مهارت‌های رهبری را می‌توان از طریق آموزش تدریس کرد و در روش‌های خلاق و جدید اندازه گرفت. (۴). افراد می‌توانند از طریق تمرین، رشد مهارت و تعمق در توانایی رهبری خود رشد کنند توجه به رشد شایستگی رهبری در دانشجویان بر تربیت نسل جدید از رهبران تأکید می‌کند که بتوانند بر تغییرات تأثیر گزار باشند. ویژگی این رهبران تأکید بر ارزش‌ها، رشد خودآگاهی، کارگروهی، اصول رهبری، حل مسائل، مشارکت در اجتماعات متعدد و پیوستگی با اجتماع می‌باشد. رشد ظرفیت‌های افراد احتیاج به رهبری مؤثری مثل مدیریت خود، مهارت‌های اجتماعی و توانایی‌های تجهیز کار دارد که با مقوله «بالندگی شخصی» مترادف است (۹). رست رهبری را با شش معیار: شفافیت، اختصار، قابل درک توسط محققان، قابل پژوهش، عملی، متقاعدکننده تعریف می‌کند (۱۰). وی اظهار می‌کند که آموزش رهبری فعالیت‌های آن‌ها را درگیر می‌کند تا روح جدیت افراد را فرای محیط گسترش دهد. بالندگی رهبری شامل فعالیت‌های است که رشد در یک شیوه و فرایند مداوم را تقویت می‌کند؛ افرادی که

ملاک عینیت، اصالت و اعتبار استفاده نمود. بر اساس ۳ ملاک فوق اقدامات ذیل برای اطمینان از دقیق بوده داده‌ها صورت گرفت. الف) بازبینی توسط مشارکت کنندگان؛ بازبینی توسط اعضا، اقدامی است که باعث تأییدپذیری^۲ داده‌ها می‌شود. در این پژوهش تحلیل‌های داده‌های به‌دست آمده به دو نفر از دانشجویان دکتری و دو نفر از مصاحبه‌شوندگان ارسال گردید تا عینیت داده‌های پژوهش از طریق دریافت تأییدیه و یا اصلاح موارد مورد نظر برای پژوهشگر حاصل شود.

ب) خود بازبینی محقق^۳: در طی فرایند جمع‌آوری تحلیل داده مکرراً تحلیل‌ها و داده‌ها حاصل توسط محقق و استاد راهنما بازبینی گردید. تکرار کدها نیز نوعی اعتماد (ثبات و هماهنگی) را از داده‌ها فراهم نموده است.

ج) توافق بین دو کدگذار: برای محاسبه پایایی در تحقیقات کیفی از روش هولستی استفاده شده است. در این روش متون در دو مرحله کدگذاری می‌شوند. هولستی فرمولی را برای تعیین پایایی داده‌های اسمی برحسب «درصد توافق مشاهده‌شده» یا $\text{Percentage of Agreement Observation}$ ارائه کرده است $\text{PAO} = \frac{2M}{N1+N2}$

در فرمول فوق M تعداد موارد کدگذاری مشترک بین دو کدگذار می‌باشد. $N1$ و $N2$ به ترتیب تعداد کلیه موارد کدگذاری شده توسط کدگذار اول و دوم است. مقدار PAO بین صفر (عدم توافق) و یک (توافق کامل) است و اگر از $7/0$ بزرگتر باشد مطلوب می‌باشد یکی از روش‌هایی که هم‌زمان ملاک‌های عینیت، اصالت و اعتبار را مورد توجه قرار می‌دهد، روش توافق بین دو کدگذار است. در این پژوهش کدگذار اول، شخص پژوهشگر می‌باشد و کدگذار دوم فردی در روش تحقیق کیفی است که از هدف و غایت پژوهش مطلع شده است. نتایج حاصل از میزان پایایی کدگذاری بین محقق و استاد راهنما و کدگذار مشاور در جدول ۱-۳ خلاصه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود در صد پایایی بین دو کدگذار برابر با $87,6\%$ می‌باشد و چون از میزان 70 درصد بیشتر است بنابراین می‌توان ادعا نمود که یافته‌ها از نظر شاخص تکرارپذیری و پایایی بین دو کدگذار مورد تأیید است.

جدول ۱. محاسبه پایایی بین کدگذاران

تعداد مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	پایایی بین کدگذار
۱۶	۴۲۰	۳۶۸	$87,6\%$
۱۶	۴۳۸	۳۶۸	$87,6\%$

توان با ارتقای معنویت گام مهمی در بالندگی و تعالی در سازمان- های آموزشی برداشت؛ بنابراین توجه به این بعد در آموزش عالی بسیار مهم و حائز اهمیت می‌باشد. از این رو با توجه به گسترده‌ی چالش‌های بنیادی که جامعه کنونی ما با آن‌ها درگیر است که شامل تمامی حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... می‌باشد تربیت رهبران معنوی بالنده و توانمند توسط نظام آموزش عالی شاه‌کلید مدیریت و حل این ناسامانی‌ها است لذا با وجود خلأ پژوهشی و نظری در زمینه نظام بالندگی رهبری معنوی در دانشگاه برای پرورش و بالندگی دانشجویان، پژوهش حاضر با هدف پاسخ به پرسش‌های ذیل انجام شد.

۱. پیشایندهای نظام بالندگی رهبری معنوی در دانشگاه کدامند؟
۲. راهبردهای پیاده‌سازی و جاری‌سازی نظام بالندگی رهبری معنوی کدامند؟
۳. پیامدهای نظام بالندگی رهبری معنوی در دانشگاه کدامند؟

مواد روش‌ها

متداول‌ترین روش در روش‌های کیفی نمونه‌گیری هدفمند است. به این معنا که نمونه‌هایی انتخاب می‌شوند که از نظر مسئله و اهداف پژوهش غنی و متخصص باشند. هرچند گاهی محقق در رویکرد کیفی می‌تواند عامدانه از نمونه‌های متنوعی برای عمق بخشیدن به درک در تحلیل محتوای کیفی هم پدیده مورد مطالعه بهره گیرد. معیار نمونه‌گیری در پژوهش کیفی به جای اینکه تعداد افراد و گروه‌ها باشد طبیعت موضوع و موقعیتی است که در آن تحقیق صورت گرفته است. لذا ورودی اشباع داده‌ها و خروجی اشباع نظری، معیار ورودی حجم و نمونه است. اینکه چه کسانی حامل انواع تجربه‌های مرتبط با موضوع و مسئله و پرسش‌های تحقیق هستند، مبنای انتخاب نمونه بوده است. پژوهشگر در این پژوهش گروه‌های مختلف درگیر با تجربه‌های مرتبط با مسئله را در نمونه وارد نموده تا داده‌های موردنیاز تحقیق از حیث تنوع و کفایت آن به اشباع برسد. در تحقیقات کیفی، تعداد واحدهای نمونه‌برداری را برای گروه‌های همگون، ۶ الی ۸ و برای گروه‌های غیر همگون بین ۱۲ تا ۲۰ در این پژوهش به دلیل تنوع در واحدهای نمونه‌برداری از ۱۶ نفر مشارکت‌کننده استفاده شد.

با مراجعه به منابع در دسترس دست‌اول و جستجو در پایگاه‌های اینترنتی مختلف، همه اطلاعات در دسترس مرتبط و مربوط در قالب مقاله، پایان‌نامه و کتاب تا سال ۲۰۱۹ زیر نظر متخصصان، انتخاب و فیش‌برداری شد. با مطالعه سطر به سطر مقالات و منابع، نخست کدگذاری توسط پژوهشگر و سپس کدگذاری مستقل توسط چند نفر از اساتید فن انجام و نتایج این دو کدگذاری با یکدیگر مقایسه شد و سپس در راستای اهداف و سوالات تحقیق در جداول مربوط با ذکر منبع، دسته‌بندی گردید.

به‌طور میانگین هر مصاحبه ۶۰ دقیقه را به خود اختصاص داده‌اند. مجموع زمان صرف شده برای مصاحبه‌ها ۸۵۰ دقیقه بوده است. پژوهشگر در این پژوهش برای ارزیابی داده‌های به‌دست آمده از ۳

تحلیل داده‌های مربوط به سؤال اول: پیشایندهای نظام بالندگی رهبری معنوی در دانشگاه کدامند؟
 پیشایندها: حوادث، وقایع و اتفاقی‌هایی که به وقوع یا گسترش پدیده‌ای می‌انجامد (استراس و کوربین، ۱۳۸۵). در این مرحله از فرآیند تحقیق، کدهای اولیه شناسایی شده در فرم‌های مصاحبه و منابع کتابخانه‌ای مرتبط پیشایندهای رهبری معنوی را استخراج می‌شود. جدول زیر این کدها را به همراه متن مربوط به آن‌ها نشان می‌دهد. در مجموع ۱۰۵ مورد به‌عنوان پیشایندهای نظام رهبری معنوی در دانشجویان شناسایی شده‌اند. از این ۱۰۵ کد استخراج شده، تعداد ۸۹ کد از متن مصاحبه‌ها استخراج شده و تعداد ۱۶ کد مربوط به منابع کتابخانه‌ای می‌باشد. در این پژوهش در مجموع ۱۰۵ مورد به‌عنوان پیشایندهای بالندگی رهبری معنوی در دانشجویان شناسایی شده‌اند. از این تعداد در نهایت ۴۶ کد استخراج شد و پس از جمع‌بندی به ۱۰ مقوله اصلی تقلیل یافت. که جهت اختصار جدول نهایی ارائه می‌شود.

جدول ۲. جدول نهایی استخراج مقوله‌های اصلی از کدهای محوری پیشایندهای ضروری نظام رهبری معنوی

مقولات نهایی	کدهای محوری
	فرهنگ معنوی سازمانی
	تأثیر محیط بر ایجاد زمینه رهبری معنوی در افراد
	محیط معنوی داخلی دانشگاه و محیط بیرونی دانشگاه
	تأثیرات پیشایندهای برون دانشگاه بر فرهنگ رهبری معنوی در دانشگاه
وجود فرهنگ معنوی در خانواده، جامعه و دانشگاه	زمینه‌های تاریخی و فرهنگی و بستر فرهنگ معنوی کشور
	چالش‌ها، ناهنجاری‌های ناشی از فقدان معنویت در جامعه (مانع)
	وجود جامعه‌ای با سرمایه اجتماعی غنی
	فرهنگ معنوی خانواده
	فرهنگ معنوی دانشگاه
	الگوهای معنوی برای دانشجویان در بین مدیران و اساتید
	تأثیرات معنوی دانش‌آموختگان دانشگاه بر دانشجویان
وجود الگوهای رهبری معنوی	تأثیرات ارزش‌های ظهور یافته توسط رهبران معنوی
	نقش دانشگاه به‌عنوان الگوی معنوی و تربیتی بین سازمان‌ها و نهادهای کشور
	میزان حمایت مدیریت کلان کشور از اساتید
	میزان حمایت مالی دانشگاه از اساتید
حمایت ادراک‌شده مدیران، اساتید و دانشجویان	تغییرات مدیریتی زودهنگام (مانع)
	تقاضای جامعه برای نیروهای معنوی
	نقش زمینه‌ساز بودن دولت در بالندگی معنوی
وجود راهبردهای مبتنی بر رهبری معنوی	رسالت تربیت شهروندان بالنده دانشگاه
	مأموریت و رسالت معنوی دانشگاه
	محتوای علمی - معنوی
محتوای علمی در حوزه بالندگی رهبری معنوی	محتوای معنوی جهت هویت بخشی معنوی

اهمیت اساتید در پرورش رهبران معنوی	
باورها و ارزش‌های معنوی اساتید	
صلاحیت‌های حرفه‌ای مدیران و تسلط بر امور دانشگاه	اساتید، مدیران توانمند در حوزه بالندگی رهبری معنوی
باور و اعتقاد مدیران به معنویت و رهبری معنوی	
وجود نگاه معرفت افزایی از علوم غیر دینی در اساتید	
اخلاق‌مداری و رفتارهای اخلاقی در جامعه	
عمل‌گرایی مدیران و اساتید در حوزه رهبری معنوی	
رفتار نوع‌دوستانه و معنوی مدیران و کارکنان	سواد اخلاقی و عمل‌گرایی اخلاقی در جامعه دانشگاهی
مبارزه با نمره‌گرایی و مدرک‌گرایی	
صداقت در رفتار مدیران دانشگاهی و پرهیز از ظاهرسازی	
نگرش فردی و جهان بینی مبتنی بر معنویت	
هویت معنوی دانشجویان	
تمایل برای شرکت در برنامه‌های رهبری معنوی و معنویت‌گرایی دانشجویان	نگرش‌های بر خواسته از گرایش فطری دانشجویان به معنویت
علاقه وافر و درونی دانشجویان برای جستجوی معنوی	
استعداد و سرشت معنوی افراد	
حرکات خودجوش فردی در بالندگی معنوی	
رفتار معنوی و اخلاقی پیروان در رهبری معنوی	
میزان و سطح بلوغ معنوی رهبر و پیروان	مهارت‌های فردی و بین فردی پرورش‌یافته مبتنی بر بالندگی رهبری معنوی
آموزش‌های دوره‌های قبل از دانشگاه به‌ویژه کودکان	
آموزش و پرورش توانمند در تربیت و آموزش دانش‌آموزان	
آموزش‌های رسمی و غیررسمی اساتید	
دستورالعمل‌های آموزشی و ارزشیابی با معیارهای رهبری معنوی	نظام جامع آموزشی مبتنی بر بالندگی رهبری معنوی
هماهنگی رفتار مدیران با استانداردهای معنوی و ارزشی	
هماهنگی خانواده و جامعه با آموزش‌های دانشگاهی	

۱۳۹۵: ۱۰۰؛ کرسول، ۲۰۱۲: ۴۲۶. بر پایه ادبیات و تحلیل مصاحبه-ها ۱۰ راهبرد به‌عنوان گداهای نهایی راهبردهای رهبری معنوی شناسایی شده است. از این تعداد، ۷ مورد از متن مصاحبه‌ها استخراج شده و ۳ مورد از متن منابع کتابخانه‌ای استخراج گردیده است. همچنین، ۱ مورد بین مصاحبه‌ها و منابع کتابخانه‌ای مشترک بود که در نهایت به ۳ مقوله راهبردی تقلیل یافت.

پاسخ به سؤال دوم:
راهبردهای بالندگی رهبری معنوی دانشگاه کدامند؟
مجموعه اقدامات خرد و کلانی است که بر اثر پیش‌بینی مؤثر برای بهبود و تقویت پدیده‌ای در نظر گرفته می‌شود؛ و شامل راهبردهای رفتاری و اعمال، تاکتیک‌ها، شیوه‌ها، تدابیر، ترفندها و شگردهایی می‌شود که به اقتضای زمینه‌ها و شرایط روی می‌دهد. فراستخواه،

جدول ۳. کدهای محوری راهبردهای نظام بالندگی رهبری معنوی

ردیف	کدهای محوری راهبردهای نظام بالندگی رهبری معنوی	منبع کد
۱	راهبردهای آموزشی رسمی و غیررسمی	P1-P11-P14
۲	لزوم حرکت تدریجی در رهبری معنوی	P3-P7-P8P-9
۳	توجه به تعریف رسالت معنوی در دانشگاه	P1et all
۴	تدوین استراتژی تربیتی و معنوی در دانشگاه	P1et all
۵	استفاده از اهداف معنوی در تدوین رسالت و مأموریت معنوی برای دانشگاه	P6، برسکمپ، ۲۰۰۷
۶	توجه به مأموریت‌ها و رسالت‌های دانشگاه	P6
۷	تدوین استراتژی‌ها و برنامه‌های عملیاتی در راستای بالندگی رهبری معنوی	P6

۸	ضرورت شناخت وضع موجود و آینده‌پژوهی	P6-P14
۹	توجه به نقش دانشگاه به‌عنوان الگوی تربیتی و معنوی	باراکو، ۲۰۰۴
۱۰	نقش دانشگاه در ارتقاء معنویت در جامعه	کوبینگ، ۲۰۰۳
۱۱	توجه به ویژگی‌های بالندگی معنوی در بالندگی سازمانی	بیساجات، ۲۰۰۲
۱۲	حرکت دانشگاه‌ها به سمت بالندگی معنوی در جهان	برسکمپ، ۲۰۰۷

منبع: پژوهشگر
چنانچه ملاحظه می‌شود ۱۲ کد محوری فوق ۳ مقوله در خصوص راهبردهای بالندگی رهبری معنوی در دانشجویان استخراج گردید.

جدول ۴. مقولات راهبردی نظام بالندگی رهبری معنوی

مقولات نهایی	برخی از منابع	کد محوری
تدوین رسالت و اهداف کلان مبتنی بر بالندگی رهبری معنوی دانشجویان برای دانشگاه	توجه به نقش راهبردی دانشگاه در بالندگی معنوی جامعه کوبینگ، ۲۰۰۳، باراکو، ۲۰۰۴	
	تدوین استراتژی معنوی برای دانشگاه	P1-p16
تدوین راهبردهای و عملیات آموزشی مبتنی بر بالندگی رهبری معنوی	توجه به تعریف رسالت و مأموریت معنوی در دانشگاه	p16-P5
	ضرورت وجود اهداف برنامه‌های عملیاتی، منبث از راهبردهای بالندگی رهبری معنوی	P6 برسکمپ، ۲۰۰۷
بیش استراتژیک در بالندگی رهبری معنوی	آموزش‌های رسمی و غیررسمی	P1-16
	لزوم حرکت تدریجی در رهبری معنوی	P1-P3
	ضرورت شناخت وضع موجود و آینده‌پژوهی	P6-P14

منبع: پژوهشگر
یافته‌های مربوط به سؤال سوم: پیامدها نظام بالندگی رهبری معنوی دانشگاه کدامند؟
تمامی پژوهشگران و مصاحبه‌شوندگان از بسیاری پیامدهای چشم-گیر بالندگی رهبری معنوی سخن گفته‌اند. پیامدها دارای ویژگی-های ذاتی خود هستند و ممکن است به‌صورت خواسته یا ناخواسته، بلندمدت یا کوتاه‌مدت، فوری و یا تدریجی کم‌دامنه یا گسترده باشند. بر اساس یافته‌های کیفی پژوهش پیامدها را می‌توان بدین-صورت مطرح نمود: تقویت صلاحیت‌ها، توانمندی‌ها و افزایش

جدول ۵. جدول نهایی استخراج مقوله‌های اصلی از کدهای محوری پیامدهای بالندگی رهبری معنوی

مقولات نهایی	منبع	کدهای محوری
دانشگاه توسعه‌یافته معنویت محور	استونسیفر (۲۰۱۵)، دهرتی (۲۰۱۱)، آستین (۲۰۰۴)، نایدو (۲۰۱۴)	دانشگاه معنویت محور بهبود عملکرد دانشگاه ایجاد فرهنگ معنوی در دانشگاه
		P1et al
تکامل معنوی جامعه و توسعه‌یافتگی کشور	مازنی (۲۰۱۵)، دهرتی (۲۰۱۱)، فرای (۲۰۰۳)، برسکمپ (۲۰۰۷)، کندی (۲۰۰۷)	تکامل معنوی جامعه پرورش رهبران و پیروان معنوی در جامعه هدم‌شدن جامعه حاکمیت رهبری معنوی در جامعه تزریق عشق به جامعه افزایش خودکنترلی افراد جامعه
		P1et al

مسئولیت‌پذیری اجتماعی	
کشور توسعه‌یافته	
بالندگی و تکامل معنوی انسان	تاجه‌نو (۲۰۱۴)، چن (۲۰۱۲)، آگیت (۱۹۹۸)، برایمان (۲۰۱۱)
ایجاد ارزش‌ها و زبان مشترک در انسان‌ها	
حل چالش‌های هویتی انسان‌ها	
هویت‌یابی با هر رشته تحصیلی	P1et al
الگوسازی	P1,P4
	الگوسازی با رهبران معنوی

نتیجه‌گیری

در خصوص پیش‌بینی‌های نظام بالندگی رهبری معنوی در این پژوهش تعداد ۱۰ مقوله اصلی استخراج شد که می‌توان به فرهنگ معنوی، وجود الگوهای رهبری معنوی، حمایت ادراک‌شده مدیران، اساتید و دانشجویان، وجود راهبردهای مبتنی بر رهبری معنوی، محتوای علمی در حوزه بالندگی رهبری معنوی، اساتید، مدیران توانمند در حوزه بالندگی رهبری معنوی، سواد اخلاقی و عمل‌گرایی اخلاقی در جامعه دانشگاهی، نگرش‌های بر خورنده از گرایش فطری دانشجویان به معنویت، مهارت‌های فردی و بین فردی پرورش‌یافته مبتنی بر بالندگی رهبری معنوی، نظام جامع آموزشی مبتنی بر بالندگی رهبری معنوی اشاره کرد. که خاستگاه آن خانواده است و در جامعه و دانشگاه ادامه می‌یابد این فرهنگ معنوی همراه با زمینه‌های تاریخی و عمیق در کشور در ناخودآگاه دانشجویان رسوخ کرده و حتی با وجود خرده‌فرهنگ‌های بیگانه می‌تواند همچنین وجود الگوهای رهبری معنوی و مدیران و اساتید توانمند به‌عنوان "عاملان تکامل روح" در حوزه رهبری معنوی ضروری است تا با اندوخته‌های خود دانشجویان را در مسیر بالندگی یاری کنند. این مهم وقتی اتفاق می‌افتد که برنامه‌های بالندگی رهبری معنوی جزو اولویت‌ها و باورهای آن‌ها قرار داشته باشد و به‌جز با حمایت نظام کلان مدیریتی کشور و آموزش عالی و اجتناب از تغییرات سریع مدیریتی امکان‌پذیر نخواهد بود. مدیران و اساتیدی که از تظاهر دوری می‌کنند و با عمل‌گرایی اخلاقی خود الگو می‌گردند و با محتوای غنی علمی معنوی که خود عامل اثرگذاری دیگری می‌باشد به پرورش دانشجو در این حوزه اهتمام می‌ورزند. اساتید می‌توانند هم با نقش الگو و هم با ایجاد فضای تجربه رهبری معنوی و تخصیص تکالیف و پژوهش‌های مرتبط با این موضوع، دانشجویان را بالنده نمایند. نتایج این پژوهش با تحقیقات امیریان‌زاده (۶)، محمدی (۱۴)، دهرتی (۴)، کمرون (۱۵)، چیمبا (۱۶)، شوریده (۱۷)، فاضل (۱۸) و درگاهی (۱۹) هم‌راستا است.

همواره دانشگاه‌ها به‌عنوان مرکز تولید فکر و علم در جوامع، مطرح بوده‌اند و تعالی هر جامعه نسبت مستقیمی با نظام آموزش عالی و دانشگاه‌های آن دارد. در بالندگی معنوی جامعه نیز این حوزه‌ها و دانشگاه‌ها هستند که می‌توانند نقش راهبردی خود را به‌طور مؤثر ایفا کنند. ضروری است برای ایفای چنین نقشی استراتژی‌های متناسب برای دانشگاه تعریف شود و این راهبردها با توجه به سازوکار مناسب پیاده‌سازی گردد. بدون داشتن چنین راهبردها و التزام به اجرا و جاری‌سازی آن‌ها اتفاقی در این حوزه و سایر نظام‌های آموزشی و پرورشی در دانشگاه نخواهد افتاد. یکی از متخصصان چنین تأکید می‌کند: «دانشگاه آزاد برای این که در آینده برای

دانشجو قرار است چه اتفاقی بیفتد، برنامه‌ای ندارد و این سبب می‌شود که از دانشگاه‌های معتبر دیگر عقب بیافتد». بعد از تعریف رسالت و مأموریت متناسب با نظام بالندگی رهبری معنوی و راهبردهای مرتبط با آن نوبت به تعریف اهداف کلان و خرد و برنامه‌های عملیاتی جهت پیاده‌سازی راهبردها می‌رسد. مجموعه آنچه گفته شد، ارکان جهت‌سازی است که ضرورت دارد برای نظام جامع بالندگی معنوی در دانشگاه تعریف و تدوین گردد. این اهداف حاصل از راهبردها به‌صورت کیفی و کمی و قابل اندازه‌گیری و ارزیابی به‌شکل دستورالعمل‌ها، شیوه‌نامه‌ها و ابلاغیه‌ها به همه‌ی اجزای سیستم اعلام می‌گردد. در کنار این‌ها لزوم آمایش دقیقی از جامعه آماره ضروری است. راهبردهای آموزشی یکی از مهم‌ترین قسمت‌های تدوین راهبردهای نظام بالندگی معنوی است که به‌شکل آموزش‌های رسمی و غیر رسمی می‌باشد. داشتن بینش استراتژیک مرتبط با بالندگی رهبری معنوی در مدیران دانشگاهی امری ضروری است. چرا که این نظام یک حرکت بلندمدت می‌باشد و هرگونه شتاب در آن ممکن است به شکست در آن منجر گردد. همچنین، مدیران می‌بایست با شناخت وضع موجود نگاهی به آینده داشته و با استفاده از اصول علمی و آینده‌پژوهی هرچه بیشتر بینش استراتژیک خود را تعمیق ببخشند. نتیجه این بینش نگاه ۳۶۰ درجه و همه‌جانبه، کوتاه‌مدت و بلندمدت و سرانجام نتیجه‌بخش است. با این نگاه، چالش‌های فرارو را دیده و قبل از ایجاد آسیب به نظام بالندگی معنوی آن‌ها حل و فصل می‌شود. این نتایج با پژوهش‌های دی (۳)، فرگوسن (۲۰)، فریرر (۲۱)، فرای (۵)، کومار (۲۲)، مازنی (۲۳)، پیو (۲۴) نیکو (۲۵)، جمالی (۲۶) و مهدی‌نژاد (۲۷) هم‌راستا است.

دانشگاه‌های بالنده معنویت‌محور در تربیت و رشد و عمق بخشیدن به دانشجویان به‌وجود می‌آیند و به‌تبع جامعه‌ای آرمانی را به‌وسیله آن‌ها ایجاد می‌کنند. تکامل معنوی جامعه نیز از اثرات این نوع دانشگاه‌های بالنده خواهد بود. نیاز جوامع پرآشوب کنونی بیش از فناوری و توسعه اقتصادی و رفاهی، معنویت است که تهی از آن شده‌اند و به‌شدت رنگ باخته است. امروزه شاهد جنبش‌های معنویت‌گرای بسیاری در کشورهای توسعه‌یافته هستیم که به‌دنبال پرکردن این سیاه‌چاله عظیم هستند. رهبران معنوی برخاسته از نظام دانشگاهی و حوزوی هستند که پاسخ‌گوی این نیاز بوده و تکامل معنوی جامعه را به ارمغان می‌آورند. به‌دنبال این تکامل تبعاً توسعه‌یافتگی کشور دست‌یافتنی خواهد شد. در این فضا است که خود مدیریتی و خود کنترلی حاکم گشته و ضعف‌ها جای خود را به قوت‌ها و تهدیدها تبدیل به فرصت می‌شوند. راندمان‌ها بالا رفته و خلاقیت، نوآوری و کشف فرامرزهای دانش اتفاق می‌افتد، فساد و

4. Doherty, Eileen P. "Leading with Love: The Confluence of Spirituality and Leadership in College Students" Dissertations. Paper 318. 2011.
5. Fry LW. Spiritual leadership as a model for student inner development. *Journal of Leadership Studies*. 2009; 3(3):79–82.
6. Amiranzadeh M. Hexagon theory-student leadership development. *Social and Behavioral Sciences*. 2012;31:333–9.
7. Association of American colleges and universities College learning for the new global century Washington, DC: Authors. 2007.
8. Astin AW. Student Involvement: A Development Theory for Higher Education. *Journal of College Student Development*. 2008.
9. Sweeney PJ, Fry Louis W. Character Development through Spiritual Leadership. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*. 2012; 64(2): 89–107.
10. Stonecipher Paul R. Leadership Development of College Students and the Influence of Spiritual Growth. (Doctoral Treatises and Dissertations University of Florida, 2015). Department of Educational Leadership and Policy Studies. 2015.
11. Storsletten VM, O. Jacobsen. "Development of Leadership Theory in the Perspective of Kierkegaard's Philosophy". *Springer Science. J. Bus Ethics*, 2015;128: 337-49.
12. Rabie Siahkali S, Avazeh A, Eskandari F, Ghahremani Z, Nematikhah M, Afshinjo M, et al. Association between religious beliefs with anxiety and depression in family members of hospitalized patients. *ZUMS Journal*. 2014 ; 22(90):45-52
13. Hassan J, Sheikhan R, Mahmoudzadeh A, Nikro M. The role of spiritual wellbeing and coping strategies in teenage High-risk behaviors. *Thought and Behavior*. 2014; 9 (33): 17-27.

ناهنجاری‌ها به شدت کاهش می‌یابد و در بسیاری از شاخص‌ها جهش‌های مثبت را شاهد خواهیم بود. چون رهبری معنوی یک رهبری همه‌جانبه و در همه عرصه‌هاست. توسعه‌یافتگی نیز در تمامی عرصه‌ها خواهد بود. رهبری معنوی سبکی از رهبری است که به شکل حاضر پاسخ‌گوی نیازهای ساحت‌های گوناگون و ابعاد حیرت‌انگیز روحی و مادی انسان است. در سایه چنین رهبری است که می‌توان در مسیر بی‌نهایت کمال قرار گرفت. نتایج تحقیقات نشان داده است؛ سازمان‌هایی که از الگوی رهبری معنوی استفاده می‌کنند کارآتر و دارای راندمان بالاتری هستند و پیروان با انگیزه و توانمند بیشتری فعالیت می‌کنند و در نهایت چالش و نارضایتی کمتری خواهند داشت. تربیت و بالندگی رهبران معنوی موجب می‌شود به سطوح بالاتری از بلوغ سازمانی سریع‌تر دست یافت و شاهد رشد و تعالی نهادهای خود بود. پژوهش‌های بانگ (۲۸)، ایگل (۲۹)، چن (۳۰)، گیگالون (۳۱)، لائو (۳۲)، مباشر (۳۳)، قاسمی (۳۴)، مؤید این نتایج می‌باشند.

نتایج پژوهش‌های داخلی بیانگر این حقیقت است که تاکنون آموزش عالی و دانشگاه‌های ما نظامی برای بالندگی در عرصه رهبری معنوی با هدف تعالی دانشجویان خصوصاً در این حوزه طراحی ننموده‌اند و عمده فعالیت‌ها در حوزه ارتقای آموزش دروس آکادمیک می‌باشد. همچنین برنامه‌های پژوهشی و فرهنگی صرفاً به شکل یک سری فعالیت‌های فصلی و تقویمی بدون هم‌گرایی و تأثیرگذاری بر ابعاد کلیدی وجودی دانشجویان می‌باشد و از چنین سیستمی توقع تربیت رهبران بالنده انتظاری نابه‌جاست و حتی رسیدن به اهداف سند جامع نظام آموزش عالی دور از انتظار می‌باشد. لذا در این راستا می‌بایست پیشایندها، راهبردهای مؤثر و سازوکارهای اجرایی دقیق این نظام شناسایی، تعیین و ارائه گردد که با جاری سازی آن خبرگان دانشگاهی و جامعه شاهد تحولات و تأثیرات عمیقی هم در دانشگاه و هم در عرصه‌های مختلف کشور باشند. پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی سند جامع بالندگی دانشجویان (فرهنگی، معنوی، اخلاقی، علمی و مهارتی) با توجه به ملاحظات بومی تدوین شود. همچنین مدلی در خصوص بالندگی معنوی دانشجویان که امری بسیار حیاتی برای آینده کشور است، ارائه گردد.

References

1. Nancy J. Evans, " Student development in college: theory, research, and practice (2nd Ed). Published by Jossey-Bass 2010.
2. Braskamp LA, Trautvetter LC, Ward K. putting students first: How colleges develop students purposefully. Anker Publishing Company. 2006.
3. Day D. Leadership development. In Goethals, G., Sorenson, G., Burns, J (Eds.) the Encyclopedia of leadership, Volume 2. (p. 840-844). 2004.

- on mental health (a Portuguese sample). *Journal of Spirituality in Mental Health*. 2019; 21 (1): 55-75.
22. Kumar S, Bhasin A. "The Relationship between Spirituality & Workplace Emotional & Spiritual Intelligence. Implications for Individuals in Organizations". *International Journal of Management & Social Science Research Review*, 2015; 1 (3): 47-65.
23. Mazni S, Toh D, Mohamed A, Normalini M. "Spiritual Intelligence on Leadership Effectiveness & Food Hygiene Practices in Public Institutions". *Elsevier, Procedia, Social & Behavioral Science*, 2015;201: 140-55.
24. Riane Johnly P, Johny Revo ET. "The Influence of Spiritual Leadership on Quality of Work Life, Job Satisfaction and Organizational Citizenship Behavior." *International Journal of Law and Management*. 2018;60(2): 757-67.
25. Novikov V. Spiritual Leadership within an Army Acquisition Program Management Context. *Journal of Leadership, Accountability and Ethics*. 2017; 14(2):81-94.
26. Jamali A, Ghorchian N, Labafi M. The role of spirituality in improving the quality of higher education. 2012.
27. Mehdi Nejad, P. A Study of the Components of Spiritual Leadership from the Perspective of Teachers Based on the Fry Spiritual Leadership Model. *Quarterly Journal of Educational Leadership and Management*, 2014; 8 (2): 159.
28. Yang M, Fry Louis W. The role of spiritual leadership in reducing healthcare worker burnout, *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 2018. DOI:10.1080/14766086.2018.1482562.
29. Egel E, Louis W Fry. "Spiritual Leadership as a Model for Islamic Leadership." *Public Integrity*. 2017;19(1): 77-95.
doi:10.1080/10999922.2016.1200411.
14. Mohammadi M, Moltaji L. A Structural Equation Model of the Student's Experienced Curriculum Effectiveness and Their Leadership Competency Development. *Journal of Curriculum Research*, 2014; 3(1): 141-62.
15. Cameron RJ. (Seán), Beverley Ruddock Spirituality in children and young people: a suitable topic for educational and child psychologists? *Educational Psychology in Practice ,theory, research and practice in educational psychology*, 2010;26(1): 25-34.
16. Cheema KR, Zeeshan H, Hamed B, Foad UR. "A Study of Spiritual Leadership Values: Comparison between Doctors and Engineers". *Management and Administrative Academy of Business & Scientific Research*, 2015;3(3): 479-83.
17. Amir Kavousi Sh. Psychometric Properties of The Persian Version of Spiritual Leadership Questionnaire (Slq): a Methodological Study. *Iranian Red Crescent Medical Journal*. 2017; 19(7): 1-10.
18. Fazel A, Kamaliyan A, Rooshan A. Relationship between Ethical Leadership and Student's Empowerment, *Journal of Ethics in Science and Technology*, 2017; 11(3): 59-68.
19. Dargahi H Nasrollahzaedeh Abdochalli K, Rahmani H. "An Investigation of Relationship between Spiritual Leadership Style with Organizational Commitment among Tehran University of Medical Sciences Staffs," *International Journal of Asian Social Science, Asian Economic and Social Society*, 2017;7(3):234-41.
20. Ferguson J, Milliman J. "Creating Effective Core Organizational Values: A Spiritual Leadership Approach". *International Journal of Public Administration*, 2008;31(4): 439-59.
21. Freire J, Moleiro C, Rosmarin DH, Freire M. A call for collaboration: perception of religious and spiritual leaders

30. Chen Mc, Sheng C. Workplace spirituality and earnings management motivations - International Journal of Business and Information, 2013; ijbi.org.
31. Giacalone RA, Jurkiewicz CL. Toward a science of workplace spirituality, In RA. Giacalone, & C. L. Jurkiewicz (eds.), Handbook of workplace spirituality and organization performance (pp. 3-28). Armonk, NY: M. E. Sharp. 2003.
32. Low James JQ, Oluremi B Ayoko. "The Emergence of Spiritual Leader and Leadership in Religion-based Organizations." Journal of Business Ethics. 2018; 1–18. Doi: 10.1007/s10551-018-3954-7.
33. Mubasher U, Salman Y, Irfan S, Jabeen N. "Spiritual Leadership in Organizational Context: A Research Gap in South Asia." South Asian Studies. 2017;32 (1): 205–18.
34. Ghasemi M. Investigation of Spiritual Leadership Effect on Organizational Health (Case study in Zahedan social security staff), Management Researches, 2015; 7(26): 135-56.